

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

ЗВІТ

(проміжний)

про виконання науково-дослідної роботи за темою:
**«Розвиток механізму функціонування банківської
системи України під впливом іноземного капіталу»**

(номер державної реєстрації 0107U0123112)

СУМИ – 2011

РЕФЕРАТ

Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу [Текст] : звіт про НДР / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» – Суми, 2011. – 45 с.

Об'єкт дослідження – механізм функціонування банківської системи України.

Мета роботи – визначення форм, способів і наслідків входження іноземного капіталу в банківську систему України та дослідження напрямків впливу банків з іноземним капіталом на розвиток фінансового ринку країни.

У роботі виокремлено три напрями дослідження необхідності та значення проникнення іноземного капіталу в банківську систему України, визначено форми та наслідки його осідання для фінансового ринку країни. Даний проміжний звіт про наукове дослідження включає розкриття наступних складових загального змісту науково-дослідної роботи:

- модернізація засад грошово-кредитної політики та розвиток ринку банківських послуг і удосконалення фінансової інфраструктури з урахуванням зарубіжного досвіду розбудови фінансово-кредитної системи країни;
- дослідження рівня конкуренції на ринку банківських послуг шляхом поглиблення науково-методичних підходів і практичних механізмів оцінки та регулювання рівня конкуренції в банківській системі України;
- визначення напрямів впливу експансії іноземного капіталу в банківську систему України на рівень кредитного та валютного ризику вітчизняних банків.

 Ключові слова: БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ, ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ, БАНКІВСЬКА КОНКУРЕНЦІЯ, КРЕДИТНИЙ РИЗИК, ВАЛЮТНИЙ РИЗИК, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКУ.

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1	ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТА МОНЕТАРНОЇ СКЛАДОВИХ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
1.1	Розвиток кредитного каналу передавального механізму монетарної політики з метою упорядкування потоків іноземного капіталу в банківській системі України
1.2	Формування інституційних умов стимулювання банківського інвестиційного посередництва в Україні
РОЗДІЛ 2	ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ
2.1	Розвиток методологічних засад та практичних рекомендацій щодо оцінки рівня конкуренції на ринку банківських послуг України
2.2	Вплив іноземного капіталу на формування механізму управління конкурентоспроможністю банку
РОЗДІЛ 3	ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ТА РОЗРОБКА МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ
3.1	Вплив експансії іноземного капіталу в банківську систему України на рівень валютного ризику банків
3.2	Дослідження сучасних фінансово-економічних передумов ефективного управління кредитним ризиком банку з іноземним капіталом
3.2.1	Особливості функціонування системи управління кредитним ризиком банку в умовах фінансової кризи
3.2.2	Удосконалення методичних підходів щодо управління портфельним кредитним ризиком банку
ВИСНОВКИ	
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	

ВСТУП

У сучасному світі розвиток будь-якої держави значною мірою залежить від її участі у міжнародних відносинах. Це цілком зрозуміло, оскільки як свідчить світовий досвід, жодна економіка країни не спромоглася повноцінно функціонувати ізольовано від світової економічної системи. Дослідження засвідчують, що лише взаємопроникнення окремих національних економік із використанням механізму іноземного інвестування, створення спільних підприємств або транснаціональних корпорацій відкривають можливості стати учасником глобалізації світової економіки. За сучасних умов найактивніше відбувається фінансова глобалізація – вільне переміщення капіталу між національними і регіональними ринками.

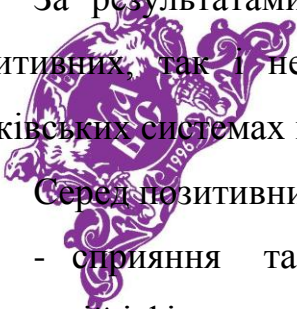
Для України цей процес означає, що потоки іноземного капіталу на вітчизняному фінансовому ринку можуть мати неоднозначний вплив на внутрішній фінансовий ринок. Саме тому науковці, банкіри, політики приділяють значну увагу проблемам фінансової глобалізації у пошуках нових шляхів організації фінансової системи України.

Питання оцінювання впливу іноземного капіталу на розвиток банківської системи України є досить актуальним не лише для вітчизняних, а й для зарубіжних вчених. Комплексний підхід щодо дослідження впливу іноземного капіталу на банківську систему передбачає проведення емпіричних розрахунків та індивідуальних фінансових показників кожного банку окремо.

За результатами вже здійснених досліджень вчені виявляють ряд як позитивних, так і негативних аспектів присутності іноземного капіталу у банківських системах приймаючих країн, взагалі.

Серед позитивних можна виокремити наступні основні аргументи:

- сприяння та активізація запровадження сучасних банківських технологій і фінансових інновацій;
- розвиток фінансових ринків, удосконалення ринкової інфраструктури;

- запровадження міжнародного досвіду банківського менеджменту й інноваційних банківських технологій;
- посилення конкуренції на ринку банківських послуг та зниження їх вартості;
- залучення прямих інвестицій, сприяння припливу та диверсифікація капіталу;
- підвищення кваліфікаційного та професійного рівня банківського топ-менеджменту та персоналу;
- зміни у банківському регулюванні та нагляді у зв'язку з явними спробами коригування вітчизняного законодавства до рекомендацій Базельського комітету.

Негативні тенденції перебування іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі можуть знайти наступні напрямки свого прояву:

- зростання рівня ризику обмеження суверенітету в грошово-кредитній політиці і перспектив реалізації національних економічних пріоритетів;
- можливість іноземного контролю над банківською системою приймаючої країни, оскільки контроль над розподілом кредитних ресурсів у економічній системі є важелем економічної влади;
- специфічність банківського бізнесу порівняно з іншими сферами підприємницької діяльності, що зумовлює необхідність протекціоністських заходів у системі регулювання банківської діяльності;
- збільшення ризику нарощування спекулятивної діяльності та висока ймовірність виведення капіталу за межі країни у формі прибутку;
- у період банківських криз іноземні банки можуть «експортувати» нестабільність, «інфікуючи» банківську систему приймаючої країни;
- відмінності у системах банківського регулювання можуть створювати проблеми в процесі контролю за діяльністю іноземних банків.

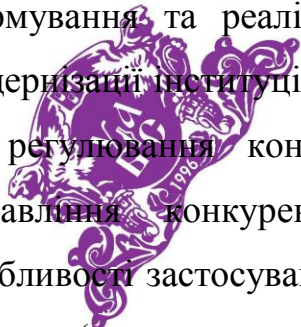
Основним фактором привабливості вітчизняної банківської системи для іноземних інвесторів стало прагнення до отримання вищого прибутку з урахуванням прийняттого ризику. Тому масштаби входження у банківську

систему України іноземного капіталу залежали від величини банківської чистої маржі, рівня прибутковості банківського сектору, кредитоспроможності країни, економічної та політичної стабільності, торгівельних зв'язків, особливостей банківських систем, економічних параметрів (ВВП на душу населення, рівня інфляції, реальних процентних ставок).

Нині досить актуальним є питання можливості використання іноземного капіталу для нарощування обсягу капіталізації вітчизняної банківської системи. Кількість банків з іноземним капіталом та частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків в Україні постійно збільшується.

При цьому необхідно враховувати ту тенденцію, що у разі, якщо головний акцент робитиметься на зовнішній сфері фінансування, через певний час банківський сектор України може потрапити під іноземний контроль. Так сталося в деяких країнах Східної Європи, де внаслідок зняття обмежень частка іноземних банків становить 70-80 % банківського капіталу цих країн і, як наслідок, банки з іноземним капіталом мають вирішальний вплив на рівень монетизації економіки, характер і пріоритети економічного та політичного розвитку в них. Отже вибір джерел інвестиційних ресурсів – це не лише проблема економічного розвитку, а й питання, що визначає геополітичний і стратегічний курс країни.

В даній частині загального наукового звіту «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» сформовано результати власних авторських досліджень за трьома основними напрямками: вплив інтервенції іноземного капіталу в банківську систему на формування та реалізацію грошово-кредитної політики України в умовах модернізації інституційного складу фінансово-кредитного ринку країни; оцінка та регулювання конкуренції в банківській системі України в контексті управління конкурентоспроможністю банку; формування політики та особливості застосування вітчизняними банками методів управління окремими видами (кредитним, валютним) фінансових ризиків діяльності з урахуванням технологій іноземних банків та адаптованих фінансових інновацій.

РОЗДІЛ 1

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТА МОНЕТАРНОЇ СКЛАДОВИХ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1 Розвиток кредитного каналу передавального механізму монетарної політики з метою упорядкування потоків іноземного капіталу в банківській системі України

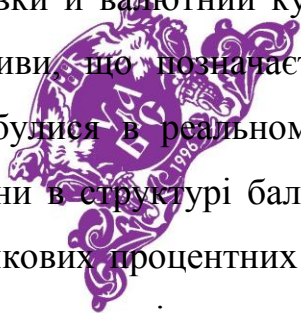
Процеси глобалізації впливають на всі сфери життєдіяльності українського суспільства. У результаті економіка поступово інтегрується до міжнародних фінансових ринків. Такі процеси дедалі відчутніше позначаються на вітчизняній фінансовій системі, насамперед посилюють загрози, що виникають на шляху проведення державної макроекономічної політики. З огляду на відкритість вітчизняної економіки її банківська система в числі перших інтегрується до світового економічного простору. В українському банківському секторі все помітніше активізується іноземний капітал.

У багатьох індустріально розвинутих країнах світу мали місце процеси ослаблення або відміни безпосереднього державного втручання у діяльність банків. Зокрема, в банківському бізнесі дерегулювання торкнулося таких аспектів його ведення, як процентні ставки, продуктові, організаційні, географічні та податкові обмеження. Зі зняттям законодавчих і регулятивних обмежень та зростанням операцій як міжнародних позичальників, так і міжнародних кредиторів відбувається поступове розмивання меж, що розділяли різні сектори і сегменти світового фінансового ринку.

Банківська система на національному виконує функцію акумулювання і перерозподілу фінансових ресурсів між галузями економіки, на міжнародному ж рівні глобальна банківська система постає самостійним чинником розвитку світової економіки.

Проблематика побудови реалістичної моделі трансмісійного механізму є ключовою для будь-якого центрального банку, оскільки саме адекватність зв'язку монетарних та реальних макроекономічних змінних визначає межі впливу грошово-кредитної політики на економічне зростання та ділову активність. Особливого значення дане питання набуває в умовах поступової інтеграції внутрішньої економіки до міжнародного середовища, але існування історичних особливостей розвитку економічних систем кожної окремої країни, відмінності у політичних стратегіях та устроях, рівнях розвитку, а також нещодавня світова фінансова криза значно ускладнюють дані процеси. Перехід до нового монетарного режиму зумовлює появу нових операційних цілей грошово-кредитного регулювання, що вимагає удосконалення існуючих інструментів монетарної політики. Запорукою стабільності функціонування економіки при цьому виступає вичерпне розуміння усіх взаємозв'язків та принципів вітчизняного передавального механізму монетарної політики, що дозволить забезпечити ефективність нового режиму. Важливим питанням також постає безпека використання такого механізму, адже поряд із безперечними перевагами процеси глобалізації роблять економіку більш чутливою та уразливою до зовнішніх економічних та політичних шоків.

До розуміння економічного змісту процесу передачі монетарних імпульсів не сформувалося єдиного підходу. Наприклад, економісти Європейського центрального банку виділяють три етапи розвитку, які проходить імпульс змін, переданих економіці грошово-кредитною політикою. На першій фазі інструмент центрального банку впливає на ринкові процентні ставки й валютний курс. У другій відбувається корегування цін на фінансові активи, що позначається на витратах домогосподарств і фірм. Зміни, що відбулися в реальному секторі, повертаються до фінансової системи через зміни в структурі балансу позичальників. Починається другий раунд корекції ринкових процентних ставок. Нарешті, протягом третьої фази спостерігається макроекономічна адаптація: зміна темпів економічного росту й безробіття, що

спричинює перерахування цін і заробітної плати. Національне господарство переходить до нової економічної рівноваги.

Щодо структури окремих каналів у передавальних механізмах монетарної політики в різних країнах також не сформувалося єдиного підходу, проте найширшого розповсюдження набули: канал процентних ставок, кредитний канал, канал цін активів (добробуту), канал очікувань та валютного курсу.

Дія кредитного каналу пояснюється тим, що окрім питання умов, які складаються на фінансовому ринку, для здійснення передачі монетарних імпульсів важлива власне наявність тимчасово вільних (кредитних) коштів. Деякі економісти навіть наголошують, що грошово-кредитна політика має сильніший вплив на сукупний попит саме через пропозицію, а ніж через прямі чи опосередковані зміни у ціновій політиці фінансових установ. У теоретичній літературі виділяють два шляхи, якими можуть поширюватися монетарні шоки: канал банківського кредитування (вузький) та балансовий канал (широкий).

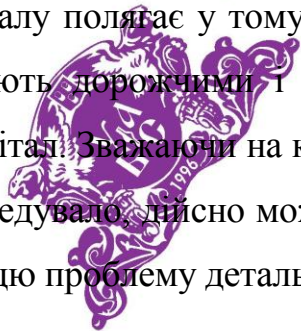
Перший базується на пропозиції тимчасово вільних кредитних коштів в економіці. Центральний банк, зменшуючи обсяг резервів, що перебувають у розпорядженні комерційних банків, тим самим змушує їх скоротити пропозицію кредитів. Після підвищення номінальної процентної ставки боргове навантаження корпоративного та приватного секторів зростає, що збільшує кількість неповернених коштів у структурі банківських балансів.

Дія широкого каналу кредитування пов'язана із різницею у вартості внутрішніх та зовнішніх фінансових ресурсів. Теоретично при досконалому доступі до інформації ці витрати повинні бути однаковими. Хоча за умов існування інформаційної асиметрії, коли позичальник знає більше про ступінь ризикованості проекту ніж кредитор, повинні бути передбачені додаткові кошти для зовнішнього фінансування. Зазвичай розмір такої ризик-премії залежить від фінансового стану потенційного боржника. У моделі, розробленій Бернанке Б. і Гертлером М. [32], активи служать забезпеченням кредитів, видаваних як фірмам, так і домогосподарствам. Якщо кредитний ринок позбавлений недоліків (тобто ефективний), зниження цінності забезпечення

ніяк не позначається на інвестиційних рішеннях. Однак при наявності інформаційних й агентських витрат зменшення цін на фінансові активи веде до росту процентної премії, виплачуваної позичальниками за зовнішнє фінансування, що, у свою чергу, призводить до зниження обсягу споживання й інвестицій.

Однак окрім внутрішніх взаємозв'язків каналів передавального механізму грошово-кредитної політики слід враховувати і їх взаємодію із іншими джерелами монетарних імпульсів в рамках інтеграційних процесів, які мали місце протягом останніх 15 років. Одним із найбільш яскравих прикладів такої передачі може служити світова економічна криза, що розпочалася у 2008 р. Передувала їй криза на ринку нерухомості США 2007 р., і саме її називають початком найбільшого із часів Великої економічної депресії падіння світової економіки. Першою на зміни відреагувала Європа, далі – не витримала економіка Японії. Серед головних причин ситуації виділяють популярну останніми роками філософію неолібералізму, що призвела до надвразливості економік, а також процес глобалізації, який торкнувся і фінансової сфери.

Якщо поглянути на означені процеси під іншим кутом зору, а саме – монетарним, то одним з пояснень процесу поширення кризи може слугувати дія передавального механізму грошово-кредитної політики. Американський вчений Воласса Л. Кумо висуває гіпотезу про дію кредитного каналу трансмісії [34]. Як результат дії вузького каналу кредитування, банки скорочують пропозицію кредитів внаслідок політики «подорожчання» ресурсів, оскільки просто не мають коштів для здійснення інвестицій. Ефект від роботи широкого кредитного каналу полягає у тому, що за умов проведення рестрикційної політики ресурси стають дорожчими і для реального сектору, що зменшує обсяги попиту на капітал. Зважаючи на колапс ринку нерухомості та бурхливе зростання, яке йому передувало, дійсно можна зробити таке припущення, але пропонуємо поглянути на цю проблему детальніше.

Одночасно подальше залучення іноземного капіталу до банківської системи України є необхідним для гармонійного її розвитку у сучасному світі, оскільки він здатний забезпечити:

- зростання рівня монетизації економіки;
- залучення додаткових іноземних інвестицій;
- впровадження сучасних методів банківської діяльності;
- поширення стандартів та розширення спектру надання банківських послуг та ін.

Істотним наслідком експансії іноземного капіталу в банківську систему України стали структурні зміни, пов'язані з фондуванням банківських установ. Поява іноземних банків сприяла диверсифікації та стабілізації джерел формування ресурсів завдяки отриманню «материнських кредитів».

У результаті частка коштів інших банків у структурі ресурсів іноземних банків становить близько 50 %, що в 1,5 рази більше, ніж вітчизняних.

Тому на сучасному етапі оптимальним виходом є ефективний контроль транскордонного руху короткострокового спекулятивного капіталу.

Великі обсяги притоку та відтоку капіталу у до кризовий період були збалансованими, однак глобальні фінансові потрясіння призвели до виникнення значних макроекономічних та фінансових загроз.

Для їх мінімізації варто ввести обмеження на рух короткострокового капіталу, відтік якого створює суттєві диспропорції у розвитку економіки.

1.2 Формування інституційних умов стимулювання банківського інвестиційного посередництва в Україні

Інтернаціоналізація фінансових ринків пропонує величезні можливості ефективним та інноваційним учасникам і водночас загрожує неефективним

інститутам та тим, хто опирається змінам. У сучасному світі розвиток будь-якої держави значною мірою залежить від її участі у міжнародних відносинах.

Для України цей процес означає, що потоки іноземного капіталу на вітчизняному фінансовому ринку можуть мати неоднозначний вплив на внутрішній фінансовий ринок.

Створення умов для стимулювання банківського інвестиційного посередництва в Україні можливе при розширенні напрямів взаємодії та співпраці в сфері інвестування банків з небанківськими фінансовими установами.

Відповідно до вітчизняного законодавства, страхові компанії мають право інвестувати тимчасові вільні грошові кошти, причому, як свідчить статистика, провідні позиції серед дозволених активів українських страховиків займають: акції, облігації, іпотечні сертифікати; права вимоги до перестраховиків; грошові кошти на поточних та депозитних рахунках в банках.

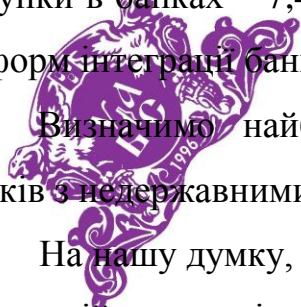
З метою диверсифікації ризиків банки мають залучати до співробітництва страхові компанії, тим більше, що останні вважають саме банківське страхування найбільш значним каналом акумуляції грошових коштів.

Незважаючи на те, що обсяг страхового ринку України із року в рік зростає, залучені грошові ресурси українських страхових компаній мають накопичувальний характер і осідають, в основному, на банківських рахунках.

Як свідчать дані Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, найбільшу частку коштів страхових компаній в 2007 р., а саме 39,69%, інвестовано в банки (депозити – 31,9%, банківські метали – 0,4%, поточні рахунки в банках – 7,4%). На рисунку 1 схематично зображено склад напрямів та форм інтеграції банків та страхових компаній.

Визначимо найбільш перспективні для України напрямки взаємодії банків з недержавними пенсійними фондами (НПФ) на інвестиційному ринку.

На нашу думку, розвиток НПФ набуває вагомого значення для активізації інвестиційного клімату в Україні, але низький рівень доходності від інвестиційних інструментів та водночас високий ризик обмежують

інвестиційну діяльність пенсійних фондів. Тому на шляху реформування та розвитку НПФ актуальним є співпраця з банківськими установами, зокрема – у сфері інвестування.

Інвестування активів НПФ є загальною проблемою, яка може вирішуватися в контексті поглиблення існуючих взаємозв'язків між пенсійним фондом як інвестором та банком як найрозвинутішим інститутом по залученню та акумуляції інвестиційних ресурсів.

Рисунок 1 – Напрямки та форми взаємодії банків та страхових компаній в сфері інвестування

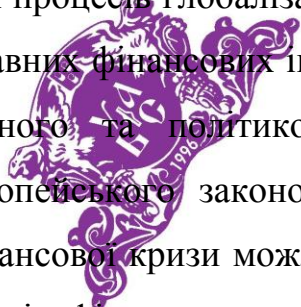
Банківська система має стати опорою довіри майбутніх та нинішніх пенсіонерів, тому надійність банківської системи та створення форм взаємовигідної співпраці банків і НПФ буде сприяти підвищенню довіри до системи НПФ. Розглядаючи інвестиційну інтеграцію банків та НПФ, слід брати до уваги, що вона матиме як економічний ефект в вигляді накопичення та залучення довгострокового капіталу в інвестиційну сферу, так і соціальний ефект в контексті підвищення матеріального забезпечення людей пенсійного віку і забезпечення соціальної гарантії для пенсіонерів.

Міжнародний досвід показує, що завдяки взаємодії банківських установ та інвестиційних фондів залучаються значні капітали, обіг яких дозволяє гармонійно розвиватися національній економіці.

Досвід зарубіжних банків доводить можливість виходу банківських установ через інститути спільного інвестування (ICI) на такий сегмент інвестиційного ринку, як ринок корпоративних цінних паперів.

При визначенні впливу іноземних банківського капіталу на розвиток банківської системи доцільно використовувати інституційний підхід і чітко відокремлювати наслідки експансії для кожного типу зацікавлених сторін, що мають відношення до банківської системи. Зауважимо, що навіть для одного суб'єкта вплив іноземних банків може мати різновекторний характер.

Об'єктивні зміни суспільно-економічних відносин, які мають місце в Україні, ставлять нові задачі інтеграції капіталу банків та небанківських фінансових установ та підвищення результативності його використання в перерозподільних процесах і реальному секторі економіки з урахуванням об'єктивних процесів глобалізації, міжнародного поділу праці, функціонуванням наддержавних фінансових інституцій та необхідності адаптації національного економічного та політико-правового середовища до вимог міжнародного та європейського законодавства. В умовах другої хвилі наростаючої світової фінансової кризи можливості щодо акумулювання фінансових ресурсів на зовнішніх фінансових ринках є досить обмеженими. Ефективність вітчизняної фінансово-кредитної системи, в першу чергу, залежить від внутрішнього

потенціалу основних посередників та від виконання ними функції щодо трансформування наявних заощаджень в кредитні ресурси. Враховуючи банкоцентричний характер розвитку фінансового ринку, а також провідну роль банківських установ в фінансово-кредитній системі, можна прогнозувати, що від якості надання відповідних банківських послуг та ефективності здійснення банками своїх операцій залежить подальший розвиток вітчизняної фінансово-кредитної системи, а також можливість адекватно і вчасно вітчизняним банкам відповідати вимогам викликів сьогоденної глобалізації.

Особливо гостро питання створення інтеграційних об'єднань постало в умовах розгортання кризових явищ в світовій економіці та в Україні, коли провідні фінансові установи відчують кризу ліквідності, відбувається суттєве скорочення, а в багатьох випадках – і згорання кредитної діяльності. На сьогодні одним із головних завдань є поліпшення інвестиційного клімату в країні, створення умов для стимулювання банків до утворення інтеграційних структур з іншими учасниками фінансового ринку з метою концентрації кредитних ресурсів та їх спрямування в реальний сектор економіки. Тому фінансова інтеграція дедалі частіше стає запорукою виживання і подальшого розвитку фінансових посередників в умовах загострення конкуренції на фінансовому ринку. Наразі виключно важливим є дослідження переваг створення інтеграційних об'єднань за участю банків України, що може нести в собі низку конкурентних переваг для учасників.

По-перше, інтеграційні об'єднання банків і небанківських посередників мають значно більше можливостей, ніж відокремлені посередники, щодо згладжування протиріч у характері спільної діяльності та споживання в межах короткострокового часового горизонту. Інтегровані посередники при розміщенні активів акумулюють диверсифіковані заощадження та вкладення багатьох суб'єктів економічних відносин, тому вони можуть собі дозволити повертати частину залучених вкладів, підтримуючи свої активи до закінчення термінів.

По-друге, інтеграційні об'єднання мають значно більше можливостей, ніж відокремлені посередники, щодо згладжування протиріч у характері споживання між поколіннями, тобто на довгостроковому часовому горизонті. Довгострокові вкладення за своєю сутністю дозволяють сьгоднішнім поколінням, відмовившись від споживання, передати це право майбутнім поколінням. Прикладом цієї тези можуть слугувати пенсійні фонди, які насаджують новий вид споживання шляхом акумуляції та накопичення коштів на пенсійне страхування, що дозволяє перенести частину доходів населення на майбутні періоди, навіть покоління. В той же час, на нашу думку, поодиночі посередники, враховуючи специфіку кожного з них, не зможуть повноцінно виконати цю функцію, адже непередбачувані коливання потреб у споживанні клієнтів можуть підірвати, наприклад, стійкість банківської установи.

По-третє, переваги від спільного інвестування в межах інтеграційного об'єднання полягають в бажанні посередників, в першу чергу, банків отримати вигоди щодо управління ліквідністю. Так, зокрема, відповідно до новітньої теорії фінансового посередництва бажання посередників забезпечити відповідний рівень ліквідності пояснює цілий ряд новітніх змін в архітектоніці фінансового розвитку. Практика підтверджує, що більшість банків сьогодні спрямовують свої зусилля на вихід на ринки інвестиційних, страхових, іпотечних та пенсійних інструментів. Тому можна впевнено стверджувати, що створення інвестиційних об'єднань із існуючих посередників: страхових та фінансових компаній, інвестиційних фондів, компаній з управління активами, недержавних пенсійних фондів тощо значно розширює можливості кожного з них щодо управління ризиком ліквідності.

По-четверте, досліджуючи проблему створення інтеграційних утворень в фінансово-кредитній сфері, не можна не відзначити появу у них додаткових можливостей щодо делегування функції моніторингу в межах проектного менеджменту та проектного фінансування. На нашу думку, інтегровані об'єднання більш якісно виконують функцію моніторингу, виходячи з їх можливостей мінімізувати витрати на моніторинг.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

2.1 Розвиток методологічних засад та практичних рекомендацій щодо оцінки рівня конкуренції на ринку банківських послуг України

Оптимізація параметрів конкурентного середовища в банківській системі є однією з глобалізаційних домінант в її розвитку, оскільки впливає на вартість надання банківських послуг, доступність фінансових ресурсів, ефективність та швидкість трансформації заощаджень в інвестиції через банківську систему, визначає її надійність та стабільність.

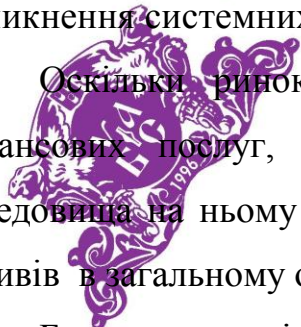
Проблему конкуренції в банківській системі слід розглядати через призму пошуку оптимального співвідношення між рівнем концентрації активів та стійкістю банківської системи.

З одного боку, високий рівень концентрації капіталу в банківській системі призводить до збільшення процентної маржі банків, збільшує ризик монополізації банківського середовища.

З іншого боку, при наявності занадто великої кількості гравців на ринку банківських послуг підвищується ризик втрати стійкості банківської системи, знижується рентабельність банківського бізнесу, виникає загроза невідповідності ресурсної бази банків умовам виконання зобов'язань перед їх клієнтами та виникнення так званих «фінансових пузирів», які є передумовами виникнення системних фінансових криз.

Оскільки ринок банківських послуг є складовим елементом ринку фінансових послуг, то проаналізуємо динаміку розвитку конкурентного середовища на ньому як за кількістю учасників (табл. 1), так і за часткою їх активів в загальному обсязі (табл. 2).

Безумовно, світова фінансова криза суттєво вплинула на розвиток конкурентного середовища на ринку банківських послуг України та висвітлила

цілий ряд структурних диспропорцій його розвитку, зокрема: недостатній рівень капіталізації окремих банків, невиконання окремими банками вимог НБУ щодо якості та диверсифікації активів, неспроможність окремих банків компенсувати прийняті на себе ризики за рахунок очікуваних доходів, неспрацювання в окремих випадках системи захисту прав споживачів банківських послуг та ряд інших.

Таблиця 1 – Динаміка інституційного наповнення ринку фінансових послуг України в 2005-2010 рр.

Учасники ринку фінансових послуг	Кількість установ (станом на кінець року)					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Банки	181	186	193	198	198	197
Небанківські фінансові установи:	1372	1612	1745	1913	2016	2008
- кредитні установи	623	725	781	840	878	816
- страхові компанії	387	398	411	446	469	450
- ломбарди	262	322	315	309	314	373
- фінансові компанії	45	74	116	170	193	208
- довірчі товариства	-	-	-	1	2	2
- недержавні пенсійні фонди	21	54	79	96	109	109
- адміністратори НПФ	29	37	41	50	50	49
- інші фінансові установи	5	2	2	1	1	1

Останнім часом у розвитку вітчизняної економіки намітився цілий ряд тенденцій, які здійснюють суттєвий вплив на формування конкурентного середовища на ринку банківських послуг. Основними з них є наступні:

- зростання рівня обмежень доступу вітчизняних споживачів до внутрішніх кредитних ресурсів;
- обмеження доступу вітчизняних банків до зовнішніх запозичень;
- зменшення попиту на продукцію вітчизняного експорту;
- зростання випадків неповернення наданих кредитів;
- зменшення довіри клієнтів до вітчизняних банків;
- нестабільність курсів основних валют;
- погіршення позиції України в міжнародних кредитних рейтингах;

– слабкість роботи механізму захисту прав споживачів банківських послуг, тощо.

Таблиця 2 – Динаміка розвитку конкурентного середовища на ринку фінансових послуг України за 2005-2010 рр.

Учасники ринку фінансових послуг	Значення показників за роками (станом на кінець року)											
	2005		2006		2007		2008		2009		2010	
	Сума активів, млрд. грн.	Питома вага, %	Сума активів, млрд. грн.	Питома вага, %	Сума активів, млрд. грн.	Питома вага, %	Сума активів, млрд. грн.	Питома вага, %	Сума активів, млрд. грн.	Питома вага, %	Сума активів, млрд. грн.	Питома вага, %
Банки	134,4	85,9	213,9	89,8	340,2	91,5	599,4	93,1	741,8	92,3	873,5	93,5
Небанківські фінансові установи:	22,1	14,1	25,2	10,2	32,8	8,5	44,5	6,9	61,7	7,7	61,0	6,5
кредитні установи	0,8	0,54	1,9	0,78	3,2	0,84	8,3	1,29	12,6	1,57	11,8	1,27
страхові компанії	20,0	12,79	20,9	8,43	24,0	6,22	32,2	5,00	41,9	5,22	42,0	4,49
ломбарди	0,2	0,15	0,4	0,17	0,6	0,15	0,4	0,06	0,5	0,07	0,6	0,07
фінансові компанії	0,8	0,52	18,7	0,75	4,8	1,25	3,3	0,51	6,0	0,75	5,7	0,61
недержавні пенсійні фонди	0,2	0,13	0,5	0,02	1,4	0,04	0,3	0,05	0,6	0,08	0,9	0,09

До настання світової фінансової кризи кількість банків в Україні зростала значними темпами (за період 2001-2009 рр. в Україні з'явилося 30 нових банків). Суттєво розширювалося також і територіальне представлення банків. Так, за досліджуваний період кількість філій банків збільшилася на 30 одиниць, а відділень – на 16661 одиницю.

Аналізуючи географію іноземного капіталу, який працює на ринку банківських послуг України, варто зазначити, що він представлений 23 країнами світу, найбільшу частку в ньому станом на початок 2010 р. складає капітал з Росії, Кіпру, Австрії, Франції, Нідерландів та Угорщини [18].

В таблиці 3 представлені дані, які дозволяють порівняти рівень концентрації капіталу в банківській системі України та цілого ряду інших країн, станом на початок 2010 р.

Таблиця 3 – Рівень концентрації капіталу в банківській системі України та ряду країн світу, станом на початок 2010 р.

Країни	Частка найбільшого банку на ринку банківських послуг	Частка трьох найбільших банків на ринку банківських послуг	Частка п'яти найбільших банків на ринку банківських послуг	Частка десяти найбільших банків на ринку банківських послуг	Кількість банків
	Межа монополізації:				
	≥ 0,35	≥ 0,50	≥ 0,70		
Україна	0,11	0,23	0,35	0,53	182
Швейцарія	0,26	0,72	0,77	0,82	325
Нідерланди	0,23	0,78	0,87	0,93	45
Греція	0,20	0,66	0,82	0,94	22
Данія	0,17	0,67	0,80	0,91	91
Ірландія	0,17	0,65	0,73	0,84	30
Австралія	0,14	0,57	0,77	0,90	31
Австрія	0,14	0,53	0,64	0,77	78
Канада	0,14	0,54	0,82	0,94	44
Бельгія	0,12	0,52	0,75	0,87	79
Норвегія	0,12	0,56	0,67	0,81	35
Швеція	0,12	0,53	0,73	0,92	21
Португалія	0,09	0,40	0,56	0,82	40
Іспанія	0,08	0,45	0,56	0,69	140
Росія	0,08	0,38	0,44	0,53	1 005
Японія	0,06	0,39	0,49	0,56	140
Великобританія	0,06	0,34	0,47	0,68	186
Франція	0,05	0,30	0,45	0,64	336
Італія	0,04	0,27	0,40	0,54	331
Німеччина	0,03	0,22	0,31	0,46	1 803
Люксембург	0,03	0,20	0,30	0,49	118
США	0,02	0,15	0,23	0,38	717

На основі значень прорахованих показників концентрації та конкуренції на ринку банківських послуг України можна зробити висновок про в цілому високий рівень конкуренції учасників ринку, жоден з банків не має визначального впливу, хоча все ж слід зазначити, що понад 70% ринку належить 17 найбільшим банкам, що складає менше 10% від кількості усіх банків. Світова фінансова криза дала поштовх для переоцінки структури ринку банківських послуг в більшості країн світу. Сучасною світовою тенденцією реструктуризації банківських систем є скорочення загальної кількості банків, але розширення мереж філій. Так, зокрема, протягом 2010 р. в країнах

Європейського Союзу загальна кількість банків зменшилася на 1,8%, хоча кількість філій збільшилася майже вдвічі. В США за період 1990-2009 рр. кількість банків скоротилася на 44%. Банки Франції, Італії, Німеччини, Канади та Японії мають в середньому від 30 до 140 філій.

На сучасному етапі розвитку економіки процеси глобалізації стали поштовхом до значних змін в світовому банківському секторі. В 2010 р. в країнах Європейського Союзу мала місце тенденція до зменшення кількості банків, збільшення рівня капіталізації, розширення спектру послуг, стрімкого розвитку технологій, швидкого пристосуватися до зовнішніх умов з максимальною користю для себе.

Для того, щоб оцінити оптимальне число банків для країни в цілому, необхідно насамперед виявити фактори, які на нього впливають.

Алгоритм визначення такої чисельності банків наведений на рисунку 2.

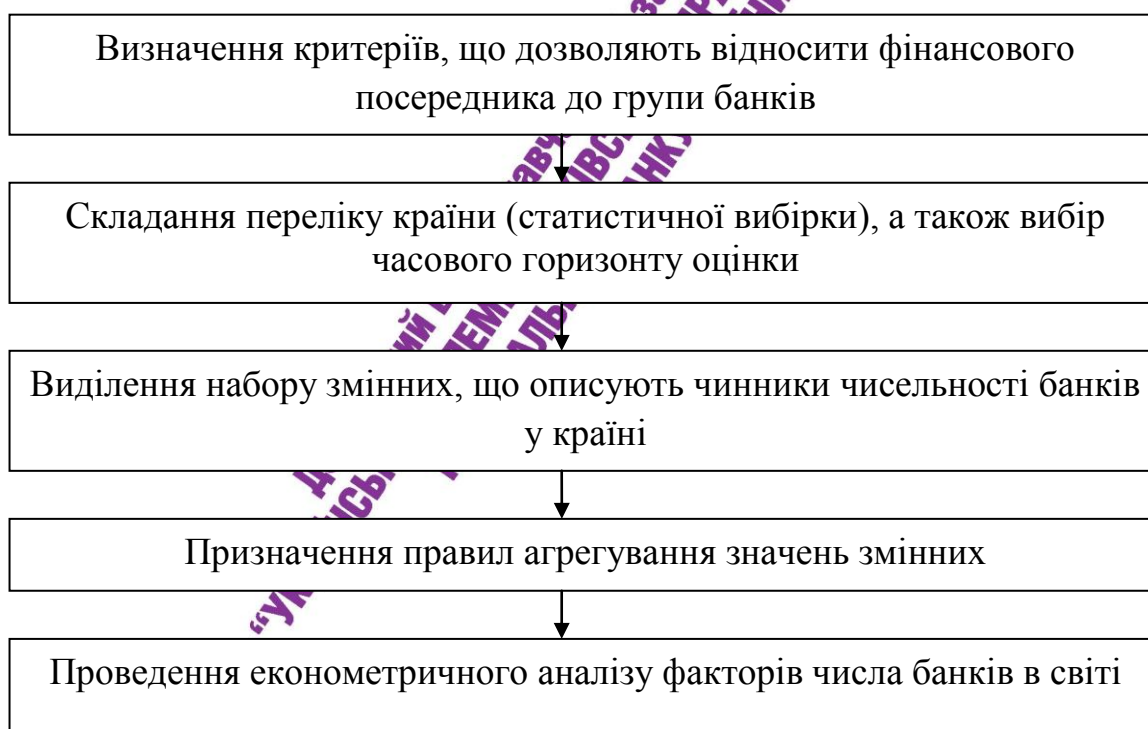

Рисунок 2 – Алгоритм визначення оптимальної кількості банків

При виводженні алгоритму постає питання про необхідність визначення факторів та рівень їхнього впливу на банківську систему в цілому та на зміну кількості банків в країні.

На основі результатів вивчення існуючих методичних підходів до оцінки розрахунку оптимальної кількості банків визначено, що більшість науковців виділяють наступні фактори впливу:

- територія країни та насиченість банками (де проводяться банківські операції);
- чисельність населення (хто є користувачем банківських послуг);
- ВВП на душу населення (визначає рівень розвитку економіки);
- інфляція (вказує на рівень довіри населення до банківських установ);
- відношення сукупних активів банківського сектору до рівня ВВП (рівень розвитку банківської системи в структурі економіки країни).

По мірі розвитку банківського сектора його послуги і структура ускладнюються. Дана тенденція спостерігається і на ринку банківських послуг у країнах Європейського Союзу: чим різноманітніше продукти та послуги фінансових посередників, тим важче управляти ризиками.

В даний час багато банків у промислово розвинених країнах пропонують клієнтам єдиний пакет, що включає кредити, цінні папери і страхові поліси. При цьому всі вони повинні нести одні і ті ж цінові ризики.

Швидке зростання ринку і поява складних продуктів, їх «перепакуння» і роздільна торгівля фінансовими ризиками стимулюють інституційне розділення банків. Як альтернатива, для зниження системного ризику регулятор може примусити банки виводити окремі види бізнесу в нові банківські структури. Для встановлення інформаційних бар'єрів і ефективного управління ризиками учасники ринку можуть також створювати фінансові конгломерати з безлічі банків-учасників. Чим більше сегментів ринку, на яких такий конгломерат проводить операції, тим вище спеціалізація його учасників.

В країнах Європейського Союзу також спостерігається така тенденція, яка дозволяє зробити остаточний висновок: з розвитком банківського сектора спостерігається збільшення темпів розвитку та відкриття нових банківських установ, які намагаються отримати максимальний прибуток за мінімальних витрат.

Таким чином, результати проведеного дослідження дають підстави визначити, що на кількість банків в країні впливають, перш за все, наступні чинники: розмір території, чисельність населення і ВВП на душу населення. Всі три змінні можуть пояснювати 70% варіації числа банків по країнах.

Виходячи з тенденції розвитку ринку банківських послуг в країнах Європейського Союзу за період 2002-2009 рр. оптимальне число банків в Україні має перебувати в діапазоні 30-50 установ. Дані, представлені в таблиці 11 свідчать, що якщо в найближчі роки ринок банківських послуг України буде розвиватися у відповідності до тренду розвитку цих ринків в країнах Європейського Союзу, то функціонування близько 140 банків (77%) можна буде поставити під сумнів. Їх реструктурований капітал можна застосувати для стабілізації збільшених банків і, водночас з цим, банківської системи, в цілому.

Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що наявність обмежень на входження нових продавців на ринок банківських послуг наближає кількість банків до оптимального рівня та може вважатися необхідною умовою ефективного функціонування банківської системи.

Більшість моделей оцінки рівня конкуренції в банківській системі виходять із припущення про закритість національного фінансового ринку. Можливість отримання ресурсів із-за кордону обумовлює різний стан розвитку конкурентного середовища на депозитному та кредитному ринках.

З метою коректного врахування цього факту запропоновано зважувати рівні конкуренції окремо на кожному з цих ринків за їх часткою в загальному обсязі ресурсів, що залучаються та розміщуються за посередництва банків.

Отримані результати дослідження, підтверджують наявність структурних диспропорцій у конкурентному середовищі на ринку банківських послуг, що має стати поштовхом для коригування відповідних регулюючих механізмів.

2.2 Вплив іноземного капіталу на формування механізму управління конкурентоспроможністю банку

В умовах глобалізації зростає кількість та роль іноземних банків на ринку фінансових послуг України. До того ж посилення міжнародного руху банківського капіталу потребує зваженої державної регуляторної політики, спрямованої на запобігання впливу світових фінансових криз та на мінімізацію ризиків залежного розвитку вітчизняної банківської системи.

В певній мірі глобальними наслідками і водночас суттю інтернаціоналізації банківського бізнесу можна вважати: посилення міжбанківської конкуренції; дистанціювання один від одного таких важливих параметрів, як валюта, юрисдикція, управління банками; створення умов для управління банківським бізнесом у глобальному масштабі.

Цілком очевидно, що вітчизняна банківська система, з огляду на низький рівень капіталізації порівняно із транснаціональними банками, не може суттєво вплинути на світовий банківський ринок. Недостатня капіталізація банків визначає ступінь довіри до них і постає одним із основних індикаторів розвитку банківської системи.

Отже, проблема капіталізації виявляється справою формування фінансової основи вітчизняної банківської системи, від якості і величини сукупного капіталу банків якої залежить надійність усієї економічної системи і динаміки її подальшого розвитку.

Концентрація капіталу й пошук шляхів його примноження і збереження від інфляції виявилися основними факторами, що підштовхнули процеси глобалізації, розширення діяльності іноземних банківських установ у країнах з перехідною економікою. Це прискорило лібералізацію доступу до фінансових ринків, що є обов'язковою умовою членства у багатьох міжнародних організаціях.

Зняття кордонів між фінансовими ринками країн передбачає усунення законодавчих, інституційних та інших перешкод між внутрішнім і міжнародними фінансовими ринками й розвиток багатоваріантних зв'язків між окремими секторами, оскільки в ідеалі капітал на глобальному рівні повинен вільно рухатися з внутрішнього на світовий ринок і навпаки – за напрямом, що гарантує вищу норму прибутку і продуктивності порівняно з можливостями місцевого ринку.

Отже, слід очікувати, що мобільність міжнародних потоків капіталу буде зростати – доки світова економіка не характеризуватиметься відносною однорідністю.

Основним мотиваційним фактором входження іноземних інвесторів на банківський ринок України стали одержані ринкові переваги, вищий прибуток на капітал та можливість розширення свого бізнесу. Це стосувалося насамперед середніх за розміром західноєвропейських банків, яким не вдавалося збільшити обсяг операцій у Західній Європі через конкуренцію й обмеженість вільних ресурсів. Утім, саме регіональна експансія спричинила таку ситуацію, що банки стали головними інвесторами національної економічної системи.

Різниця у законодавстві окремих країн, однак, поступово усувалася і спосіб функціонування іноземних фінансово-кредитних установ теж зазнав значних змін. Багатонаціональні банки зацікавлені в утворенні однорідної, загальної системи замість неоднорідних груп незалежних організацій, розміщених у різних країнах, діяльність яких координує і контролює центральна установа країни перебування. Це тісно пов'язано з переходом від міжнародної банківської системи до глобальної, а також із розвитком комунікативних й інформаційних технологій.

У результаті динамічного залучення України у світовий економічний простір, від міжнародних фінансових структур почалося активне надходження іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор. Цей процес містить як

позитивні, так і негативні тенденції, що істотно впливають на фінансовий ринок країни.

Виходячи з того, що на ринку банківських послуг України відбувається підвищення вимог до показників ефективності та стабільності функціонування його суб'єктів, актуальності набуває своєчасна та адекватна оцінка власної стратегічної конкурентоспроможності.

Таким чином, менеджменту банку необхідно постійно проводити дослідження як безпосередньо рівня власної стратегічної конкурентоспроможності, так і загального стану конкуренції на банківському ринку в цілому.

Інструментом вирішення даної проблеми є формалізація процесів й закономірностей, які характеризують стратегічну конкурентоспроможність банку, за допомогою використання методів економіко-математичного моделювання.

Отже, розробка науково-методичного підходу до оцінки рівня стратегічної конкурентоспроможності банку дозволить не лише надати кількісну оцінку поточного її рівня, але і визначити економічно обґрунтовану основу прийняття ефективних управлінських рішень.

Для забезпечення своєчасного коригування діяльності банку при зміні факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ і параметрів функціонування банків-конкурентів пропонується наступний алгоритм інтегральної оцінки стратегічної конкурентоспроможності (рис. 3).

Сформований алгоритм інтегральної оцінки стратегічної конкурентоспроможності банку потребує детального дослідження кожного з етапів та визначення їх специфічних аспектів.

Відповідно до розробленого в дисертаційному дослідженні підходу до класифікації факторів конкурентоспроможності банку та за допомогою використання методу головних компонент автором сформовано множину критеріїв для факторів відповідного напрямку впливу:

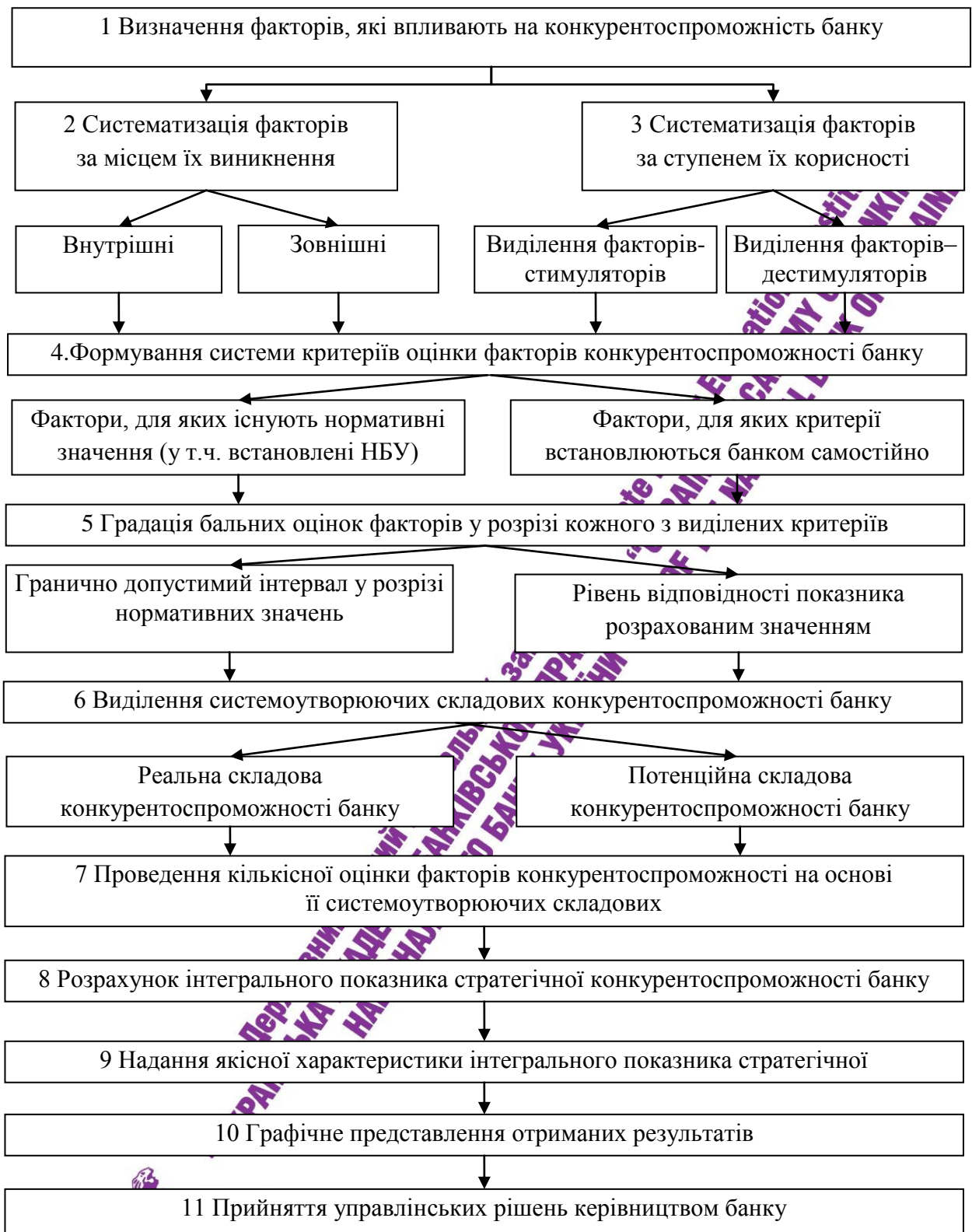

Рисунок 3 – Алгоритм інтегральної оцінки стратегічної конкурентоспроможності банку

- зовнішніх факторів непрямого впливу (економічних, політичних, соціальних);

- зовнішніх факторів прямого впливу (інтенсивність конкуренції, темпи зростання ринків банківських послуг, ефективність банківського регулювання та нагляду);

- внутрішніх факторів (фінансових, організаційних, маркетингових, технологічних, репутаційних, управлінських, кадрових).

Для визначення конкурентного складу заходів щодо підвищення конкурентоспроможності вважаємо за доцільне проводити аналіз складових інтегрального показника стратегічної конкурентоспроможності банку для визначення величини впливу окремих факторів на зміну інтегрального показника стратегічної конкурентоспроможності банку.

У детермінованому факторному аналізі для цього розроблені такі методи: виявлення ізольованого впливу факторів, ланцюгових підстановок, абсолютних та відносних різниць, пропорційного поділу, інтегральний, логарифмування та ін.

Виходячи з характеру моделі для проведення детермінованого факторного аналізу інтегрального показника стратегічної конкурентоспроможності банку пропонуємо використовувати інтегральні методи факторного аналізу [14].

Результати такого аналізу є базою для створення стратегічної карти управління конкурентоспроможністю банку. Вона забезпечує системне уявлення про причини поточної ситуації та дозволяє сформувати систему першочергових заходів для забезпечення досягнення цільових параметрів конкурентоспроможності банку.

Стратегічна карта управління конкурентоспроможністю банку призначена для визначення та наочного опису стратегічних цілей, завдань і показників, що забезпечать бажаний рівень конкурентоспроможності банку, а також шляхів їх досягнення за чотири напрямки: фінанси; внутрішні бізнес-

процеси; клієнти та ринок; персонал банку, інформаційне та організаційне забезпечення.

Розроблений науково-методичний підхід до інтегральної оцінки стратегічної конкурентоспроможності банку дає можливість виявити параметри досягнутого її рівня та ідентифікувати потенційні можливості його підвищення за рахунок прийняття менеджментом банку управлінських рішень.

Механізм управління конкурентоспроможністю запропоновано визначати як сукупність елементів, взаємодія яких повинна забезпечити вплив на фактори конкурентоспроможності банку, і спрямована на забезпечення створення і підтримки стійких конкурентних переваг банку, розвиток ключових компетенцій для довгострокового функціонування банку у невизначеному середовищі.

Визначення складових механізму управління конкурентоспроможністю банку здійснено інтегровано: за системним підходом (сукупність цілей управління конкурентоспроможністю банку та критеріїв їх досягнення, керованих параметрів та методів впливу суб'єктів управління конкурентоспроможністю банку на них, ресурсів управління); за процесним підходом (процес скоординованої взаємодії механізмів управління цілями, діагностики, прийняття рішень та контролю).

Розроблена процесна модель механізму управління конкурентоспроможністю банку забезпечує досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності банку через взаємодію всіх її елементів, і включає діагностику, управління цілями, формування заходів щодо реалізації конкурентної стратегії та регулювання.

РОЗДІЛ 3

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ТА РОЗРОБКА МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

3.1 Вплив експансії іноземного капіталу в банківську систему України на рівень валютного ризику банків

Сучасний етап розвитку банківської системи України характеризується суттєвим посиленням позицій на вітчизняному ринку іноземних банківських установ. Цей процес є об'єктивним і окреслює чітку глобальну тенденцію активної експансії іноземного банківського капіталу, що стає джерелом комплексу якісних змін у банківській системі України. Поряд з цим слід зважати на низку фінансових ризиків присутності банків з іноземним капіталом, які створюють загрозу стабільності розвитку банківської системи України та економіки в цілому. Серед них, як засвідчили наслідки кризових явищ 2008-2009 рр., одним із найнебезпечніших виявився валютний ризик.

Експансія іноземного капіталу в банківську систему України від часу здобуття незалежності проходила поступово. Перший банк із 100 % французьким капіталом (Креді Ліоне Україна) з'явився у 1993 році [13].

Більше поживлення у залучені іноземного банківського капіталу відбулося у 1996-1998 рр., після подолання інфляційних процесів та встановлення визначених «правил гри» на банківському ринку. Іноземні банки активізували свої зусилля на фінансовому ринку України починаючи з 2005 року і до початку світової фінансової кризи 2008-2009 рр. кількість банків з часткою іноземного капіталу збільшувалася: так, кількість банків з іноземним капіталом зростає з 19 станом на 01.01.2005 р. до 53 станом на 01.01.2009 р., а частка іноземного капіталу в структурі статутного капіталу банківської системи України зростає з 9,6 % до 36,7 % відповідно. Проте під час кризи, а саме протягом 2009 року, спостерігався відтік іноземного капіталу з вітчизняного

банківського ринку, внаслідок чого частка іноземного капіталу в структурі статутного капіталу банківської системи України скоротилась до 35,8 %.

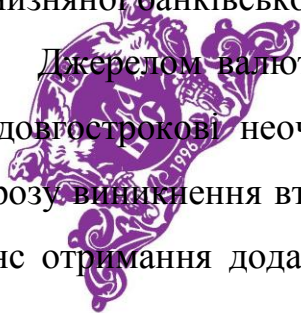
Станом на 31 грудня 2011 р. в Україні діяли 54 банки з іноземним капіталом із 198 зареєстрованих, у тому числі 22 – зі 100 %-м іноземним капіталом, а частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків становила 40,9 % [5]. Як свідчать дані, опубліковані НБУ, найбільшими іноземними інвесторами в українську банківську систему є Росія, Франція, Кіпр та Австрія.

Серед основних мотивів входження іноземних банків в Україну у науковій літературі виділяють наступні:

- прагнення до захоплення нових ринків і отримання високого прибутку;
- можливість використання потенціалу розвитку ринку роздрібних банківських послуг;
- необхідність обслуговування бізнес-структур з материнської країни, створення умов для репатріації їхніх прибутків,
- використання сприятливішого регуляторного середовища в умовах неповного впровадження міжнародних стандартів банківського регулювання, порівняно слабкого нагляду і ліберального ліцензування;
- прагнення до розширення бізнесу, яке складно реалізувати в материнській країні через велику конкуренцію і обмеженість вільних ресурсів.

Незважаючи на низку позитивних моментів, експансія іноземного капіталу в банківську систему України супроводжується посиленням прямого та непрямого валютного ризику, що створює загрозу стабільності розвитку вітчизняної банківської системи та економіки в цілому.

Джерелом валютного ризику банку є короткострокові, середньострокові та довгострокові неочікувані коливання валютних курсів, які несуть в собі загрозу виникнення втрат (матеріальних та/або нематеріальних), або навпаки – шанс отримання додаткових вигод порівняно з ситуацією уникнення ризику. Основними характеристиками джерела валютного ризику банку є ймовірність, напрямок, масштаб змін курсу певної валюти (в абсолютному або відносному

вимірі), час початку та тривалість зміни, взаємозв'язок зі змінами курсів інших валют.

Експозиція до валютного ризику банку – ступінь чутливості банку до коливань валютних курсів, що характеризується масштабами реалізації загрози або шансу при зміні валютного курсу на одиницю виміру за певний період.

Вираженням величини валютного ризику є його наслідки, які визначаються, з одного боку, як результат реалізації загрози, що перешкоджає досягненню цілей і виражається у масштабах втрат надходжень та капіталу банку; з іншого боку – як результат реалізації шансу, що сприяє досягненню цілей і виражається у масштабах доходів банку.

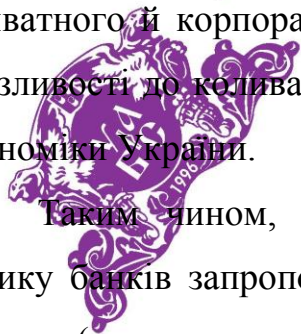
З нашої точки зору, наведені елементи є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими. Ігнорування хоча б одного з них не дозволяє отримати комплексне уявлення про валютний ризик банку, а тому стоїть на заваді забезпечення комплексного управління ним.

Враховуючи запропоноване визначення, доцільно дослідити вплив експансії іноземного капіталу в банківську систему України на всі виділені структурні елементи валютного ризику вітчизняних банків.

Фактором підвищення валютного ризику банків також слугує запровадження гнучкого режиму курсоутворення в Україні. Так, основними засадами грошово-кредитної політики на 2011 р. передбачено «поетапне пом'якшення регуляторних обмежень та поступове підвищення курсової гнучкості гривні» [17].

Одним із основних факторів формування валютних експозицій банків, приватного й корпоративного сектора і держави, що спричиняє посилення їх уразливості до коливань валютних курсів виступає високий рівень доларизації економіки України.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження валютного ризику банків запропоновано визначати як вартісну міру наслідків реалізації загрози (що перешкоджає досягненню цілей і виражається у масштабах втрат надходжень та капіталу банку) або шансу (що сприяє досягненню цілей і

виражається у масштабах доходів банку), ймовірність яких обумовлена впливом короткострокових, середньострокових та довгострокових неочікуваних коливань валютних курсів (що слугують джерелом ризику) на валютну експозицію банку (що характеризується масштабами реалізації загрози або шансу при зміні валютного курсу на одиницю виміру) протягом визначеного часового горизонту.

Зазначені тенденції виступають каталізаторами зростання експозиції вітчизняних банків до прямого валютного ризику. Так результати кореляційного аналізу свідчать про наявність істотного зв'язку між показниками присутності іноземного капіталу (кількістю банків з іноземним капіталом, часткою іноземного капіталу у статутному капіталі банків) та показниками експозиції до прямого валютного ризику (обсягами сукупної чистої валютної позиції банків на рівні внутрішньої групової консолідації, розривом між обсягами кредитів і депозитів у іноземній валюті).

3.2 Дослідження сучасних фінансово-економічних передумов ефективного управління кредитним ризиком банку з іноземним капіталом

3.2.1 Особливості функціонування системи управління кредитним ризиком банку в умовах фінансової кризи

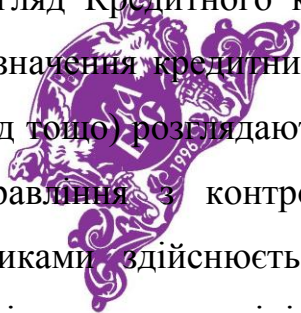
Прийняття ризиків є невід'ємною частиною банківської діяльності, тому ефективна організація процесу керування ризиками є однією із ключових конкурентних переваг будь-якого банку. При цьому, одним з основних ризиків, властивих операціям банку, є кредитний ризик, тобто ризик того, що одна сторона не зможе виконати свої зобов'язання за фінансовим інструментом і, як наслідок, інша сторона зазнає фінансових збитків. Відповідно, управління цим видом ризику відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності діяльності та операцій банку.

Кризові явища, що виникли в банківській системі України, зумовили необхідність посилення системи заходів, спрямованої на зменшення наслідків дії зростання кредитних ризиків, пов'язаних із зниженням платоспроможності позичальників, відповідного коригування організаційного, нормативно-методичного, інформаційного забезпечення системи управління кредитним ризиком банку.

Підсистема управління кредитним ризиком займає вагомe місце в системі управління банку. Вона спрямована на досягнення чіткого розподілу функцій і повноважень між фронт-офісом, що ініціює бізнес-угоду, мідл-офісом, що здійснює незалежний аналіз і контроль умов такої угоди, та бек-офісом, що відповідає за операційне супроводження затвердженої і укладеної угоди.

Основні напрями кредитування на поточний рік визначаються кредитними політиками. Кредитні політики затверджуються менеджментом банку і охоплюють три бізнес-сегменти: корпоративний, малий та середній бізнес (МСБ), роздрібний. Повноваження з прийняття рішень за кредитними заявками регламентуються Положеннями про Кредитний комітет банку у розрізі вказаних бізнес-ліній. У разі перевищення повноважень одного з комітетів, рішення виносяться на Кредитний комітет банку.

Досить розгалуженим є організаційне забезпечення системи управління кредитним ризиком банку. Так, управління та моніторинг кредитних ризиків здійснюються Директоратом з Управління ризиками, Кредитними комітетами та іншими комітетами, які створені в банку і діють на колегіальній основі, Правлінням банку в межах їхніх повноважень. Перед поданням заявки на розгляд Кредитного комітету усі рекомендації стосовно кредитних процесів (визначення кредитних лімітів щодо позичальника або зміни умов кредитних угод тощо) розглядаються та затверджуються відповідним відділом в структурі Управління з контролю за кредитними ризиками. Щоденне управління ризиками здійснюється відповідним відділом в структурі Управління з моніторингу та адміністрування кредитів.

Таким чином, на сьогоднішній день в банку працює централізована модель прийняття рішень в сфері управління кредитним ризиком, тобто усі рішення про надання кредитів аналізуються ризик менеджерами і приймаються Кредитними комітетами головного офісу. При цьому процес управління ризиками в банку – безперервний і охоплює усі структурні рівні, від управлінського до рівня, на якому безпосередньо виникають ризики.

В сучасних умовах, що характеризуються необхідністю подолання наслідків фінансової кризи, зміни зазнала і головна мета системи управління кредитним ризиком банку. В банку нині управління ризиками кредитного портфеля головним чином спрямоване на запобігання погіршення якості кредитного портфеля, дохідності наданих клієнтам кредитних коштів та динаміки повернення кредитів.

Відповідно до даної мети використовується інструментарій оцінки процесів та змін у структурі кредитного портфеля банку, впливу зовнішніх факторів на якість обслуговування кредитів, побудови аналітичних прогнозів та рекомендацій щодо заходів поліпшення якості кредитного портфеля.

Банк структурує рівні кредитного ризику, який він приймає на себе, встановлюючи обмеження на суму допустимого ризику по відношенню до позичальників банку, його продуктів та інших напрямків. Обмеження на структуру кредитного портфеля встановлюються відповідним відділом в структурі Управління інтегрованого керування ризиками та затверджуються Комітетом з управління активами та пасивами банку. Порівняння фактичних сум можливих втрат із встановленими обмеженнями відбувається на щоденній основі.

Відповідно до Рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, банком використовується стандартизований підхід до оцінки кредитного ризику. Вона здійснюється в двох напрямках: якісному та кількісному.

Для кількісної оцінки кредитного ризику всі активи (балансові і позабалансові), що несуть у собі кредитний ризик зважуються за ваговими

коефіцієнтами ризику. Отже, сума кредитного ризику – це сума зважених за ризиком активів, що генерують цей ризик.

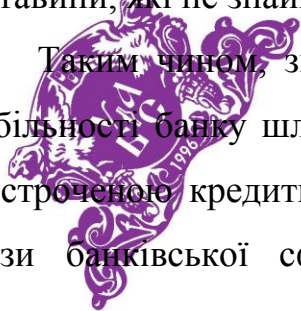
Якісна оцінка кредитного ризику передбачає розподіл кредитного портфелю, а відповідно і кредитних ризиків, за галузями, регіонами, основними класами позичальників (на їх основі розраховується сума резервів під кредитний ризик), визначення суми сумнівних та безнадійних кредитів.

Для оцінки кредитного ризику банк використовує такі методи: попередня фільтрація та перевірка на предмет невиконання зобов'язань, м'яка/жорстка перевірка, оцінка застави, оцінка показників діяльності, рейтинг клієнтів, розрахунок ліміту.

При цьому банк проводить ретельну перевірку клієнтів. Аналіз клієнтів комплексно включає в себе: фінансовий аналіз, перевірку ділової репутації, оцінку заставного майна, а також враховується кредитна історія. У Банку на сьогодні напрацьовано достатньо інструментів, які допомагають глибоко і якісно ідентифікувати клієнта і встановити йому відповідний кредитний рейтинг та кредитний ліміт.

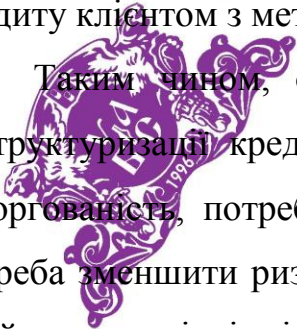
Банк використовує експертний підхід для оцінки будь-якого збитку від знецінення кредитів у випадках, коли позичальник має фінансові труднощі та в разі наявності у керівництва недостатньої кількості історичних або макроекономічних даних, пов'язаних з аналогічними позичальниками, або прогнозних даних, пов'язаних з бізнесом позичальника. Також експертний метод, а саме професійні судження керівництва, використовуються для коригування спостережних даних для групи кредитів, щоб врахувати поточні обставини, які не знайшли відображення у історичних даних.

Таким чином, зменшення можливих збитків, підвищення надійності та стабільності банку шляхом своєчасного здійснення заходів стосовно роботи з простроченою кредитною заборгованістю позичальників в умовах фінансової кризи банківської сфери – є важливим завданням системи управління кредитними ризиками. Його виконання покладено на Управління з моніторингу та збору кредитів банку, основними функціями якого є:

- вдосконалення системи роботи з простроченою кредитною заборгованістю позичальників усіх бізнес-ліній банку;
- проведення превентивних заходів по роботі з простроченою кредитною заборгованістю;
- організація ефективного механізму роботи з простроченою кредитною заборгованістю позичальників всіх бізнес-ліній банку, а також проведення контролю погашення такої заборгованості і відновлення стандартного графіку платежів за кредитом;
- захист інтересів банку в судах, органах державної влади, органах нотаріату, органах державної виконавчої служби, перед підприємствами та організаціями будь-якої підпорядкованості, фізичними та юридичними особами, супроводження заходів примусового характеру, врегулювання конфліктів з клієнтами та органами державної влади;
- забезпечення методологічного та статистичного супроводження, аналізу та оптимізації роботи підрозділів Управління;
- поглиблена верифікація окремих категорій клієнтів банку при отриманні ними кредиту та формування рекомендаційного висновку по клієнту;
- встановлення додаткового майна клієнтів та участь в процесі реалізації заставного майна;
- виявлення фактів шахрайства під час отримання та обслуговування кредиту клієнтом, а також вжиття превентивних заходів, щодо таких фактів;
- направлення та супроводження заяв і повідомлень про скоєння злочину до правосховних органів під час отримання та обслуговування кредиту клієнтом з метою захисту інтересів банку.

Таким чином, основними чинниками, які враховуються банком при реструктуризації кредитів є поточна здатність позичальників обслуговувати заборгованість, потреба уникнути дефолту позичальників, з одного боку; та потреба зменшити ризики і підтримувати ліквідність і прибутковість банку на прийнятному рівні, з іншого боку.

Кредитною політикою банку для подолання фінансової кризи використовуються такі форми реструктуризації:

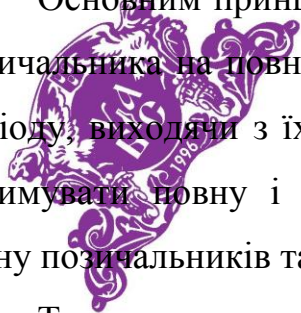
- додатковий пільговий період або адаптований графік погашення з або без пролонгації ліміту;
- встановлення амортизаційного графіку погашення для лімітів фінансування обігового капіталу;
- пролонгація траншів або кінцевого терміну фінансування за лімітами фінансування обігового капіталу;
- тимчасове зменшення відсоткових платежів з капіталізацією несплаченої частини;
- рефінансування простроченої заборгованості;
- заміна валюти кредиту з іноземної на гривню;
- надання кредиту третій особі з кращим фінансовим станом (інший позичальник) для рефінансування існуючого кредиту.

Певні особливості має політика банку в частині реструктуризації заборгованості приватних клієнтів. Нею для роботи з безнадійними позичальниками було передбачено такий інструмент, як переуступка боргу. Суть цього інструменту полягає у переведенні існуючої заборгованості на нового позичальника, шляхом підписання додаткового договору до основного кредитного договору, в якому відображено зміну сторін кредитної угоди.

Оскільки тривала фінансова криза обмежує можливості позичальників щодо відновлення своєї платоспроможності, досить актуальним нововведенням в кредитній політиці банку стала повторна реструктуризація.

Основним принципом повторної реструктуризації є поступове виведення позичальника на повний платіж, у тому числі, з використанням адаптаційного періоду, виходячи з їхнього реального фінансового стану. Для цього важливо отримувати повну і достовірну інформацію щодо фактичного фінансового стану позичальників та їхніх перспектив у майбутньому.

Таким чином, аналізуючи результати використання інструментів реструктуризації при роботі з кредитним портфелем, можна зробити висновок,

що банк обрав правильну стратегію, а саме: стратегію пошуку компромісу з лояльними і чесними позичальниками. Ця стратегія забезпечує обом сторонам (як позичальнику, так і банку) можливість відчутти себе впевнено у кризовій ситуації та уникнути дефолту.

Додатковими умовами, які висуває банк до реструктуризації, є додаткова застава у формі основних фондів або товарів в обігу, часткове погашення ліміту наперед.

Для більшості позик, згідно внутрішніх нормативних документів, банк отримує заставу, корпоративні та персональні гарантії, проте значну частину являють собою позики фізичним особам, де не завжди існує можливість отримати такі гарантії та забезпечення. Такі ризики постійно контролюються і їхній огляд проводиться щорічно або частіше.

Оцінка заставного майна здійснюється сертифікованими та акредитованими банком оціночними компаніями та додатково перевіряється внутрішнім відділом оцінки майна. Передбачено обов'язкове страхування майна, яке передається у заставу, що здійснюється акредитованими банком страховими компаніями, яким встановлено відповідний ліміт. Негативним явищем в структурі забезпечення кредитів банк в умовах фінансової кризи є скорочення частки забезпечення за проблемними кредитами, яке відбувається на тлі зростання питомої ваги проблемної заборгованості в структурі кредитного портфеля.

Отже, в умовах фінансової кризи система управління кредитними ризиками банку спрямована переважно на призупинення та запобігання подальшому зростанню простроченої заборгованості за вже наданими кредитами. Основний інструментарій здійснення такої політики – реструктуризація існуючих кредитів.

3.2.2 Удосконалення методичних підходів щодо управління портфельним кредитним ризиком банку

Формування кредитного портфеля банку є основним етапом реалізації його кредитної політики. Формування кредитного портфеля передбачає попереднє формулювання загальної мети кредитної діяльності банку, вироблення стратегії кредитної політики, а в рамках цієї стратегії – визначення пріоритетних цілей та завдань формування кредитного портфеля з урахуванням умов зовнішнього середовища, ринкової кон'юнктури, власних можливостей банку. Оптимізація структури і цілеспрямоване формування кредитного портфеля є відносно новим напрямом в науковій літературі, особливо в дослідженнях вітчизняних авторів, і тому заслуговує особливої уваги. Управління кредитним ризиком банку на рівні портфеля передбачає оцінку сукупного кредитного ризику портфеля банківських кредитів, а також визначення оптимальної структури кредитного портфеля з врахуванням обмеженості кредитних ресурсів банку.

Отже, кредитний портфель – це цілеспрямовано сформована відповідно до певної кредитної стратегії сукупність кредитних вкладень банку, у тому числі і вже прострочену заборгованість. Виходячи з цього, при формуванні оптимального кредитного портфеля слід прагнути до реалізації розробленої кредитної політики шляхом підбору найбільш ефективних і надійних кредитних вкладень.

Весь процес формування кредитного портфеля можна розбити на три укрупнені етапи.

Перший етап – формування системи лімітів кредитування відповідно до цілей і стратегії кредитної політики банку. Встановлення лімітів кредитування є основним способом контролю формування кредитного портфеля, що використовується для зменшення кредитного ризику і поліпшення довгострокової життєздатності банку.

За допомогою встановлення лімітів кредитування здійснюється оптимізація пропорцій різних видів кредитів в рамках всього кредитного портфеля з урахуванням обсягу і структури кредитних ресурсів. Це дозволяє банкам:

- уникнути критичних для збереження платоспроможності втрат від необдуманого концентрації будь-якого виду ризику;
- диверсифікувати кредитний портфель з метою скорочення концентрації і забезпечення стабільного прибутку.

Другим етапом є відбір конкретних об'єктів кредитування для включення в кредитний портфель. Відбір здійснюється, як правило, на основі оцінки кредитоспроможності позичальників. Загальний підхід до розгляду реальних об'єктів кредитування припускає оцінку області діяльності позичальника, аналіз цільового призначення засобів, вибір виду кредиту, виявлення ризику кредитної операції.

Важливим етапом в оцінці кредитного ризику є оцінка ступеня взаємозв'язку (афілюваності) різних позичальників кредитного портфеля.

За оцінками Базельського комітету з банківського нагляду коефіцієнти кореляції субпортфелів корпоративних позичальників у складі кредитного портфеля банку повинні знаходитися в проміжку 0,12-0,24.

Третій етап – аналіз стану кредитного портфеля і оперативне управління виявленими відхиленнями від оптимального стану, тобто поточний моніторинг стану кредитного портфеля.

Типовий механізм формування кредитного портфеля може бути поданий у вигляді структурно-логічної схеми, зображеної на рисунку 4.

В сучасній практиці банківської діяльності найбільшого поширення в області оцінки величини сукупного кредитного ризику портфеля та його відповідності кредитній політиці банку набули такі моделі як CreditMetrics (J.P. Morgan), CreditRisk+ (Credit Suisse Financial Products), CreditPortfolioView (McKinsey), PortfolioManager (KMV) та ін.

Всі розглянуті моделі спрямовані на побудову розподілу вірогідності потенційних втрат за кредитним портфелем, який дозволяє оцінити математичне очікування втрат і обсяг капіталу під ризиком (VAR, тобто Value-at-Risk), який є максимально можливою величиною втрат для певного кредитного портфеля протягом певного періоду часу із заданим рівнем достовірності. Всі вони належать до області так званого «позитивного аналізу», тобто дають лише загальне уявлення про розмір кредитного ризику і вірогідність втрат за кредитами різного обсягу.

Рисунок 4 – Механізм формування кредитного портфеля банку

Результати вивчення існуючих моделей оптимізації кредитного портфеля вказують на те, що їх принциповим недоліком є здебільшого статичний підхід до формування та оптимізації портфеля кредитів банку. Для функціонуючого банку завдання формування кредитного портфелю доцільно розв'язувати на основі прирісного підходу, оскільки воно, як правило, пов'язано з прийняттям рішення щодо зміни складу та структури портфеля, утвореного в попередньому періоді. Введемо для його позначення поняття «базисного кредитного портфеля».

Варто зауважити, що при формуванні кредитного портфеля банку необхідно дотримуватися обов'язкових нормативів, встановлених НБУ щодо концентрації ризиків серед інсайдерів. Ці нормативи накладають додаткові обмеження на умови оптимізації, але принципово не впливають на сутнісні елементи та загальну модель запропонованого методичного підходу щодо формування та оптимізації кредитного портфеля банку з врахуванням індивідуальних кредитних ризиків позичальників.

Таким чином, кредитний портфель банку відображає рівень розробленості і впровадження ним кредитної політики. До формування кредитного портфеля приступають після того, як визначена загальна мета кредитної діяльності банку, розроблена стратегія кредитної політики банку, сформульовані визначальні пріоритети.

В кредитній політиці банку визначаються ліміти кредитування, на основі яких проводиться постійний моніторинг відповідності структури кредитного портфеля заданим параметрам. Видачі кожного кредиту повинні передувати аналіз відповідності об'єкту, що кредитується, кредитній політиці банку, оцінка кредитоспроможності клієнта, яка, в свою чергу, не може обмежуватися тільки його аналізом фінансового стану.

ВИСНОВКИ

За результатами виконання науково-дослідної роботи за темою «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» були виявлені як прямі, так і опосередковані наслідки входження іноземного капіталу в банківський сектор України, які, в свою чергу, залежали від різних факторів суб'єктивного та об'єктивного характеру.

В першу чергу, вагомим є вплив, який здійснює прихід іноземних суб'єктів грошово-кредитного ринку в банківську систему України на стан грошового обороту, а саме – залежність між масштабами іноземної присутності і показником «якості» грошової маси. Взагалі результати комплексного дослідження функціонування каналів передавального механізму грошово-кредитної політики в економіці України, хоча і дозволяють зробити висновок про існування кредитного каналу передачі монетарних імпульсів, однак внаслідок кризових явищ, якими характеризувався стан економіки у 2008-2009 рр., демонструють послаблення його дії зокрема, та всього механізму, в цілому. Крім того виявлено, що головним напрямком використання кредитних ресурсів суб'єктами господарювання є фінансування поточної діяльності, що значно послаблює вплив грошово-кредитної політики на інвестиційну складову ВВП.

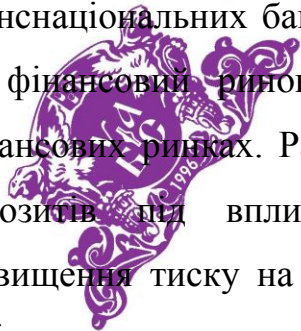
Концентрація капіталу й пошук шляхів його примноження і збереження від інфляції виявилися основними факторами, що підштовхнули процеси глобалізації, розширення діяльності іноземних банківських установ у країні. Це прискорило лібералізацію доступу України до фінансових ринків, що є обов'язковою умовою членства у багатьох міжнародних організаціях. Така ситуація вигідна кожній із сторін, оскільки іноземні інвестори отримують гарантований доступ на український фінансовий ринок із розвиненою мережею філій і кваліфікованим персоналом, а для вітчизняних бізнесменів створення банків для продажу стає високорентабельним бізнесом, оскільки віддача від капіталу вкладеного в такий проект, може сягати понад 100 %.

Сучасні процеси банківської конкуренції зумовлені змінами, що відбуваються на національних та світових фінансових ринках, та мають низку особливостей, що відрізняють її від конкуренції в інших галузях економіки. Основними факторами загострення конкуренції є глобалізація світового фінансового ринку, лібералізація державного регулювання, руйнація кордонів між сферами діяльності різних видів фінансових інститутів і розвиток нових фінансових та електронних технологій, обмеження доступу до кредитних ресурсів, індивідуалізація банківських продуктів, що не оприймаються споживачами як товари-субститути, та ін. Все це зумовлює обрання банками стратегій, зорієнтованих на зайняття провідних позицій у конкурентному середовищі, а також на збереження та підвищення своєї конкурентоспроможності.

Розроблений науково-методичний підхід до інтегральної оцінки стратегічної конкурентоспроможності банку дає можливість виявити параметри досягнутого її рівня та ідентифікувати потенційні можливості його підвищення за рахунок прийняття менеджментом банку управлінських рішень.

Враховуючи запропоноване визначення, проведено аналіз впливу експансії іноземного капіталу в банківську систему України на виділені структурні елементи валютного ризику вітчизняних банків.

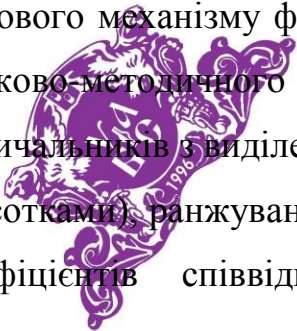
Встановлено, що між кількістю банків за участю іноземного капіталу та динамікою офіційного курсу гривні до долара США існує тісний лінійний зв'язок (статистично значущий на рівні 0,05 коефіцієнт кореляції Пірсона склав 0,92). Зазначена тенденція обумовлена, зокрема, тим, що поширення діяльності транснаціональних банків підвищує ризики проникнення «ефектів зараження» на фінансовий ринок України у разі дестабілізації ситуації на світових фінансових ринках. Разом з тим внаслідок зростання доларизації кредитів та депозитів під впливом експансії іноземного капіталу спостерігається підвищення тиску на обмінний курс гривні як на міжбанківському, так і на готівковому сегментах валютного ринку України.

Крім того, було виявлено значну кореляцію між кількістю банків за участю іноземного капіталу, що діяли в Україні у періоді з 01.01.2001 по 01.01.2011, та обсягами наданих кредитів у іноземній валюті й їх часткою у загальному обсязі кредитного портфелю. Статистично значущі на рівні 0,05 коефіцієнти лінійної кореляції Пірсона для зазначених величин склали відповідно 0,9616 та 0,8155 (коефіцієнти рангової кореляції Спірмена становили відповідно 0,7973 та 0,8656). Таку тенденцію можна пояснити наявністю у банків за участю іноземного капіталу вигідних умов доступу до дешевих валютних ресурсів материнських компаній та міжнародних фінансових ринків.

Зазначені тенденції виступають каталізаторами зростання експозиції вітчизняних банків до прямого валютного ризику. Так, результати кореляційного аналізу свідчать про наявність істотного зв'язку між показниками присутності іноземного капіталу (кількістю банків з іноземним капіталом, часткою іноземного капіталу у статутному капіталі банків) та показниками експозиції до прямого валютного ризику (обсягами сукупної чистої валютної позиції на рівні внутрішньої групової консолідації, розривом між обсягами кредитів і депозитів у іноземній валюті).

Загальний механізм функціонування банківської систем України визначається також локальними фактами запровадження сучасних банківських технологій і фінансових інновацій. На основі ґрунтовного вивчення досвіду діяльності на кредитному ринку банку з іноземним капіталом, в роботі запропоновано та апробовано науково-методичний підхід щодо удосконалення типового механізму формування кредитного портфелю на основі використання науково-методичного підходу щодо оцінки індивідуального кредитного ризику позичальників з виділенням двох видів дефолту (за основною сумою боргу та за відсотками), ранжування кредитних заявок в порядку зниження індивідуальних коефіцієнтів співвідношення ринкової доходності і обсягів потреби позичальника в кредиті та удосконаленої моделі оптимізації кредитного портфелю.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- 1 Белінська, Я. Тактичні та стратегічні заходи подолання валютно-фінансової нестабільності в Україні [Електронний ресурс] / Я.Белінська – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/16.htm>.
- 2 Белінська, Я. Щодо впливу зростання присутності іноземного капіталу на банківську систему України [Електронний ресурс] / Я. Белінська, Я. Жаліло. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Jul2009/01.htm>.
- 3 Бутук, О. І. Валютно-фінансові відносини: навч. посіб. [Текст] / О. І. Бутук. – К. : Знання, 2006. – 349 с.
- 4 Гаджиев, Ф. Р. Валютный риск и его разновидности [Текст] / Ф. Р. Гаджиев // Финансы и кредит. – 2001. – № 4. – С. 60-70.
- 5 Грюнинг, Х. Ван. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском [Текст] / Х. Ван Грюнинг, С. Брайнович-Братанович; пер. с англ. – М. : Издательство «Весь Мир», 2004. – 304 с.
- 6 Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Statist/Electronic%20bulletin/data/3.2-Deposits.xls>.
- 7 Диба, М. Вплив глобалізації на банківську систему України [Текст] / Михайло Диба, Євген Осадчий // Вісник НБУ. – 2011. – № 11. – С. 19-24.
- 8 Зовнішній борг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Statist/index_DEBT.htm.
- 9 Івасів, І. Вплив іноземних банків на банківську систему України [Текст] / Ігор Івасів, Роман Корнилюк // Вісник НБУ. – 2011. – № 10. – С. 84-91.
- 10 Коцин, О. Е. Причины возникновения валютных рисков и их классификация [Текст] / О. Е. Коцин // Организационно-экономические основы банковского менеджмента : сб. статей / отв. ред. Гага В. А. – Томск : изд-во Том. ун-та, 2006. – выпуск 5. – С. 82-84.

- 11 Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Statist/Electronic%20bulletin/data/3.3-Loans.xls>.
- 12 Международный менеджмент [Текст] / под ред. С. Э. Пивоварова, Л. С. Тарасевича, А. И. Майзеля. – СПб. : Питер, 2001. – 576 с.
- 13 Микула Г. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківської системи України [Електронний ресурс] / Г. Микула. – Режим доступу : <http://libfor.com/index.php?newsid=893>.
- 14 Мірошніченко, О.В. Методичні засади оцінки конкурентоспроможності банку з урахуванням взаємозв'язку факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [Текст] / О.В. Мірошніченко // Вісник УАБС. – 2010. – № 2. – С. 99-107.
- 15 Новини ринку лізингу [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців». – Режим доступу : <http://www.leasing.org.ua/ua/news>.
- 16 Огляд ринку ІСІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.uaib.com.ua/files/articles/1050/71_4.pdf.
- 17 Основні засади грошово-кредитної політики на 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zn.ua/img/st_img/osnovni-zasadi2011.doc.pdf.
- 18 Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=367.
- 19 Офіційний курс гривні до іноземної валюти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/kurs/last_kurs1.htm.
- 20 Пискулов, Д. Ю. Теория и практика валютного дилинга [Текст] / Д. Ю. Пискулов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансист, 2002. – 325 с.
- 21 Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : закон України, від 15.03.2001 р. № 2299-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

- 22 Річний звіт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/smi/Ri4nyi_zvit_2010.pdf.
- 23 Рэдхэд, К. Управление финансовыми рисками [Текст] / К. Рэдхэд, С. Хьюс. – пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 288 с.
- 24 Савицкий, С. Хеджирование валютных рисков с использованием срочных контрактов ММВБ [Электронный ресурс] / С. Савицкий. – Режим доступа : http://www.dereh.ru/Upload/633016284672395000/futures_081106_1.pdf.
- 25 Сало, І. В. Фінансовий менеджмент банку : навчальний посібник [Текст] / І. В. Сало, О. А. Криклій – Суми : Університетська книга, 2007. – 314 с.
- 26 Terra недвижимость. Кризис на рынке недвижимости США. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.terra.ru>.
- 27 Управління банківськими ризиками : навч. посіб. [Текст] / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін. За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2007. – 600 с.
- 28 Щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] методичні рекомендації, схвалені постановою Правління НБУ від 02 серпня 2004 № 361. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1045.5945.1&nobreak=1>.
- 29 Ющенко, В. А. Управління валютними ризиками : навч. посібник. [Текст] / В. А. Ющенко, В. І. Мщенко. – К. : Тов-во «Знання», КОО, 1998 – 444 с.
- 30 Adler M. Foreign Exchange Risk Management [Text] / M. Adler, B. Doumas // Currency Risk and the Corporation. – London : Euro-money Publications, 1980 – P. 145-158.
- 31 Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks [Electronic resource] / Basel Committee on Banking Supervision. – Basel, november 2005. – Access : <http://www.bis.org/publ/bcbs119.pdf?noframes=1>.
- 32 Bernanke B., Gertler M. Inside the Black Box: The Credit Channel of Monetary Policy Transmission [Text] / B. Bernanke, M. Gertler // The Journal of Economic Perspectives. – 1995. – Vol. 9, №4. – P. 27-48.

- 33 Dimakos, X. K. Integrated Risk Modelling [Text] / Dimakos X. K., Aas K. // Statistical Modelling. – 2004. – № 4. – P. 265-277.
- 34 Dr. Wolassa L. Kumo. Financial crisis and the credit channel of monetary transmission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.americanchronicle.com/articles/view/83446>.
- 35 Dufey G. The Case for Corporate Management of Foreign Exchange Risk [Text] / G. Dufey, S. L. Srinivasulu // Financial Management. – 1984. – Vol. 12, № 4. – pp. 54-62.
- 36 Duffie, D. Innovations in Credit Risk Transfer: Implications for Financial Stability [Text] / Duffie D. // Stanford University, Draft: July 2, 2007. – 47 p.
- 37 Dyrbus, S. Rodzaje i funkcje rezerw tworzonych z tytułu ryzyk [Text] / Dyrbus Sylwia // Zeszyty naukowe Akademii Ekonomicznej im K. Adamskiego, № 118. – Katowice: Akademia Ekonomiczna. – 1994. – S. 35-44.
- 38 Ehrenberg, V. Versicherungsrecht [Text] / Ehrenberg Viktor. – Tom 1. – Leipzig: 1893. – S. 3.
- 39 Eiteman, David K. Multinational Business Finance [Text] / David K. Eiteman, Arthur I. Stonehill, Michael H. Moffett. – published by Addison-Wesley Longman, Inc. – 9th edition – 2001. – 784 p.
- 40 Gastineau, G. L. Dictionary of Financial Risk Management [Text] / Gastineau G. L., Kritzman M. P. – Режим доступу: www.amex.com/servlet/Amex/Dictionary.
- 41 Ghassem, A. H. Managing Global Financial and Foreign Exchange Rate Risk [Text] / A. H. Ghassem. – Hoboken, New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., 2003. – 400 p.
- 42 Giddy I. H. The Management of Foreign Exchange Risk [Electronic resource] / I. H. Giddy, G. Dufey. – Access :<http://pages.stern.nyu.edu/igiddy/fxrisk.htm>.
- 43 Global Financial Stability Report : Responding to the Financial Crisis and Measuring Systemic Risks [Electronic resource] / Міжнародний валютний фонд – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/gfsr/2009/01/index.htm>.
- 44 Grzybowski, W. Ryzyka innowacje i decyzje gospodarcze [Text] / Grzybowski Waclaw. – Lublin: SVR, 1984. – 155 s.

- 45 Hein, E. Interest rates, distribution and capital accumulation [Text] / Hein Eckhard, Schoder Christian // A Post-Kaleckian perspective on the US and Germany. – MPRA Paper. – № 18223. – posted 28. – October 2009.
- 46 Hill, C. W. L. International Business [Text] / Charles W. L. Hill. – Tata McGraw-Hill. – 5th edition. – 2003. – 756 p.
- 47 International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework. Basle Committee on Banking Supervision [Electronic resource]. – Basle. Updated November 2005 // www.bis.org.
- 48 Kuritzkes, A. What we know, don't know and can't know about bank risk: a view from the trenches [Text] / Kuritzkes A., Schuermann T. // Princeton University Press, Draft: September 2007, This Print: March 23, 2008. – 58 p.
- 49 Megginson, W. L. Changes in Corporate Focus, Ownership Structure, and Long-Run Merger Returns [Text] / Megginson, W. L., Morgan, A., Nail, L. // Unpublished manuscript, Michael Price College of Business, University of Oklahoma October 2000. P. 53.
- 50 Mishkin F.S. Housing and the Monetary Transmission Mechanism [Text] / F.S. Mishkin // Finance and Economic Discussion Series: Federal Reserve Board, Washington. – 2007. – № 40. – 55 p.
- 51 Mishkin, F. S. Can Central Bank Transparency Go Too Far? [Text] / F. S. Mishkin, NBER Working Paper. – 2004. – № 10829. – 43 p.
- 52 Moffett M. H. Fundamentals of multinational finance [Text] / Michael H. Moffett, Arthur I. Stonehill. – 3rd ed. – Pearson Education Inc., 2009. – 665 p.
- 53 Murphy D. Understanding Risk. The Theory and Practice of Financial Risk Management [Text] / D. Murphy. – Taylor and Francis, 2008. – 472 p.
- 54 Risk Analysis of a Credit Default Swap for a New Product Concept [Electronic resource] / Freie wissenschaftliche Arbeit Zur Erlangung des Grades eines Master of Business Administration (MBA), 2007. – http://www.educatis.org/fileadmin/user_upload/University/library/MBA_Thesis_C_Lambert.pdf.
- 55 Schroeck G. Risk management and value creation in financial institutions [Text] / G. Schroeck. – Hoboken, New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., 2002. – 355 p.